

Костецький Я.І., викладач

**ОПЕРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ РЕФОРМОВАНИХ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Оперативний економічний аналіз — важливий інструмент систематичного

контролю діяльності сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах.

Контроль і аналіз можуть бути дійовими тільки при умові чітко організованого оперативного обліку. Його завдання - здійснювати щоденний нагляд за ходом господарських процесів по виконанню бізнес-планів і завдань, підготовлення своєчасної і достовірної інформації для управління виробництвом. Така інформація може готуватись в міру потреби, іноді мати конфіденційний характер.

Досвід економічно розвинутих країн свідчить, що при чіткій організації бухгалтерської служби оперативним обліком охоплюються і контролюються практично всі основні ділянки виробництва. Для підвищення достовірності облікових даних і посилення відповідальності осіб, які формують оперативну інформацію, необхідно фіксувати її у відповідних первинних і бухгалтерських документах.

Проте, як свідчить практика, нерідко обробка бухгалтерських даних затягується на 15-20 днів після завершення дії господарської операції, що веде до запізнення оперативного аналізу і контролю за ходом виробничих витрат. Крім того, при нинішній організації первинного і бухгалтерського обліку неможливо без додаткових виборок і розрахунків обчислити відхилення фактичних затрат і витрат від запланованих.

Враховуючи це, а також зростаючу роль економічної інформації в управлінні виробництвом при різних формах власності, збільшення витрат на її збір і обробку, слід серйозно підходити до науково обгрунтованого і ефективного використання даних про формування показників діяльності підприємства. Слід мати на увазі, що сучасні реформовані сільськогосподарські підприємства (фермерські господарства, сільськогосподарські кооперативи, акціонерні товариства та ін.) не всі в змозі утримувати розгалужений бухгалтерський апарат, в багатьох випадках ці функції покладуються на керівника підприємства.

Як свідчить багаторічна практика, проведення оперативного контролю і аналізу з незначними трудовими затратами та високою ефективністю можна здійснювати користуючись прогресивним нормативним методом планування, обліку затрат на виробництво і калькуляції собівартості сільськогосподарської продукції. Досвід ведення такого обліку нагромаджений в колишніх колгоспах та радгоспах з успіхом можуть здійснювати сучасні реформовані сільськогосподарські підприємства, тим більше, що перехід на міжнародні бухгалтерські стандарти сприяє веденню цієї важливої роботи. Інформація про витрати на виробництво в умовах такої організації обліку відображає ритмічність роботи господарства, позитивні чи негативні зрушення на основі прийнятих керівництвом рішень.

Нормативний метод планування і обліку витрат слід починати з добре налагодженої нормативної бази, що складається з комплексу обгрунтованих і систематизованих бізнес-планів, технологічних карт, довідників, кршторисів і т.д.

На основі технологічних і організаційно - технологічних карт розробляються нормативи затрат (за статтями і загальні) з поділом їх на постійні і змінні в розрахунку на 1 га, голову худоби і на 1 ц продукції, як це передбачено системою директ-костінг. При цьому набір і технологічну послідовність виконання робіт та виробничих процесів чітко обгрунтовують і розподіляють не тільки за виробничими циклами (в рослинництві) або періодах утримання тварин, але теж з чітким поділом витрат і затрат на змінні і постійні.

Такий поділ всіх витрат і затрат в умовах організації оперативного економічного аналізу необхідний тому, що в процесі виробництва вони не в однаковій мірі впливають на рівень собівартості продукції.

Перевагою нормативного методу планування і обліку затрат на виробництво є те, що підготовленими нормативами можна користуватися декілька років, лише уточнюючи їх в залежності від удосконалення технології виробництва.

Обов'язковим в умовах нормативного методу обліку є відображення змін у встановлених нормах, які фіксують в момент виявлення і ведуть за сигнальними первинними документами. Випадки фактичних відхилень (чи змін) в затратах праці і грошово-матеріальних засобів на виробництво продукції від планових і нормативних калькуляцій оформляють в момент їх виникнення з вказуванням причин, місця і осіб, завдяки яких виникла економія чи по вині яких допущена перевитрата.

Відомо, що відхилення у витратах виникають в результаті порушення або зміни технології виробництва продукції. Ці порушення можуть позитивно або негативно вплинути на величину затрат і рівень собівартості виробленої продукції, виконаних робіт чи наданих послуг.

Для систематизації і узагальнення витрат дані обліково аналітичних відомостей відхилень (змін) переносять в бухгалтерські реєстри аналітичного обліку рослинництва,

тваринництва, промислових і обслуговуючих виробництв, в яких передбачені графи для обліку і аналізу витрат за кожний місяць та нагромадження необхідних показників з початку року.

На протязі всього технологічного процесу виробництва рослинницької продукції необхідно вести систематичний облік, контроль і оперативний аналіз виробничих витрат і наданих послуг. Оперативний облік фактичних затрат за виконані роботи в розрізі кожної сільськогосподарської культури передбачається вести окремо за нормами, відхиленням від норм і змінах норм.

Для поточного контролю і оперативного аналізу можна використовувати обліково-аналітичні відомості відхилень по зарплаті, насінню, органічних і мінеральних добривах, отрутохімікатах і т.д. Дані відомостей обліку відхилень зводять в Журнал узагальнення даних по оперативному економічному аналізу виконаних робіт і затрат на виробництво.

Як свідчить практика, оперативний контроль за витратами виробництва можна впроваджувати й іншими методами бухгалтерського обліку, однак, суть його зводиться до одного — дати керівництву оперативну інформацію про причини порушення технології виробництва, виявити недоліки в матеріально-технічному постачанні.